

Øvre Slette i Grytdalen.

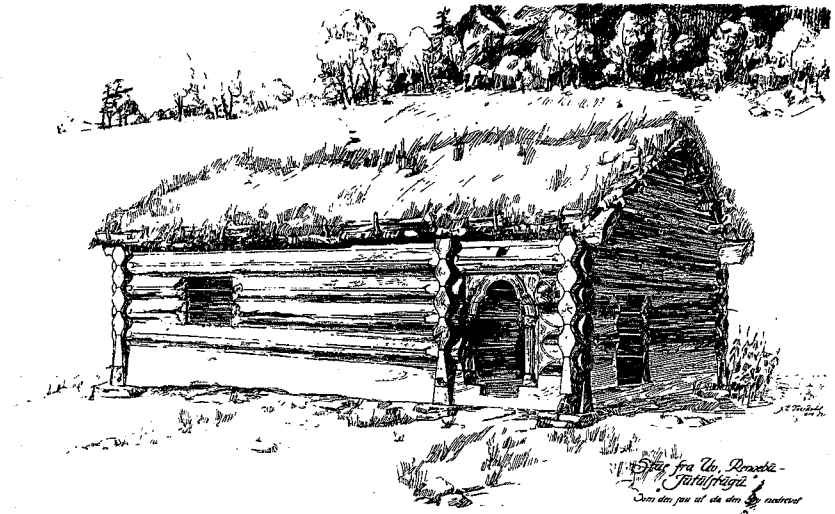
GAMMEL BEBYGGELSE I RENNEBU AV NATHALIE TVERDAHL

Når man reiser opover dalene ved Orklas løp, må man tenke på Vinjes ord:

*Du skog som bøygjer deg imot
og kysser denne svarte å,
som grever av di hjarterot
og vil i fanget ned deg få.*

Orkla stryker jo snart i stille og snart i stryk gjennom dalbunnen, og skogen står stor og tett ofte helt ned til elvebredden, men ofte tar de dyrkede marker først sin brede plass, mens deres lysende grønt brytes av husklyngenes brune, man kan fristes til å si svartbrune farve, for i Orkladalførene holder bøndene for en stor del ennu ved gammel sed og skikk og lar sol og vær besørge malingen av sine tømrede hus.

Helt til 1868 stod der på Uv i Rennebu en gammel stue som blev kalt «Jutulstugu». Etter sagnet skal jutulene ha rendt på ski nedover med tømmeret på nakken, og jamen har de trengt jutul-

«Jutulstugu».

krefter, for tømmeret i veggene var av svært furual op til 1 alen høit. Stokkene var usedvanlig fint profilert og felt godt sammen. Men i 1868 blev stuen solgt og nedrevet, og uvisst av hvilken grunn blev den ikke ført op igjen, tømmeret blev liggende i lunn og råtne. Folketroen sa at hvis stuen blev reparert, vilde den Ufs som gården Uv ligger under, styrte ned, og det var vel grunnen til at den fikk forfalle. Portalen blev imidlertid berget og finnes på Videnskapsselskapets samlinger i Trondheim, den er umåtelig for-sig-gjort. Arkitekt Tverdahl har på grunnlag av opmålinger foretatt av Christie og Thorsen og etter nøie undersøkelser av portalen utarbeidet hosstående tegning av stuen som den må ha sett ut.

Tar man rutebilen fra Løkken kommer man opover den nye vei på Orklas vestsida; men har man tiden for sig er den gamle kongevei på østsida langt mere romantisk — og bakket.

En av de første gårder man blir opmerksom på er *Jordli*. Den ser ut som en borg der den ligger op på dalsida med sine brunbrente hus. Gården har ikke mindre enn 3 bur side om side, men i gamle dager hadde den 5, og det fortelles at de blev spist tomme efter tur, så det var ikke årets flesk og flatbrød man satte tillivs

i de tider — men så ga det heller ikke tomme tønner og kornbinger imot en om året blev mindre godt.

Oppe på en fremspringende terrasse ligger den gamle kapteinsgården på *Tverdabl*, hvor i sin tid kaptein Motzfeldt residerte. De svære uthusene ligger like frempå bakkekanten, så man kan i ånden se en eller annen gammel huggav av en kaptein styrte nedover bakken i spissen for de tropper han nok kunde skjule på plassen mellom uthusene og stuebygningen som ligger bakenfor.

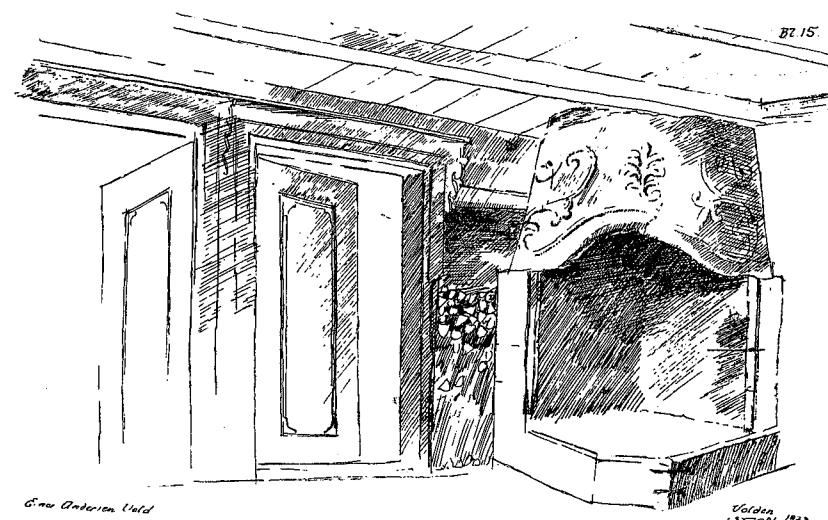
Lenger opover gamleveien passerer en *Rye*, som vel nu må kalles Rennebus interessanteste hus. Det er en svær lang stuebygning, ikke så merkelig utvendig, men når man kommer inn i første etasje er man snart klar over at man står overfor noe nær sagt enestående i husbygningskunst. Paneler, utskjæringer, maling og ikke å forglemme den usedvanlig vakre peis, eller lysomn som det heter på disse trakter hvor den ennå ikke på alle gårder er erstattet med ovner. Alt dette arbeide er utført av Ole A. Rye, og det har nok vært et stort arbeide, for annen etasje rakk han ikke å smykke, og siden er hans arbeide ikke blitt fortsatt.

Lenger fremme kommer man til Trongstenom, en gammel hullvei som det ikke skal megen fantasi til å befolke med alle de spøkelses som folketroen har fortalt om. Straks bortenfor viser forresten to gravhauger at her har bodd folk i gammel tid allerede.

Lenger nede ved elven ligger *Merk*, hvor ennå den gamle stenmien står igjen. Merkesmedene drev nemlig sitt håndverk i stor stil og var særlig berømte for sine håndstemplede jern for jønnbrød (krumkake) og vafler. Her ved Merk går elven gjennom et usedvanlig trangt gjel — «Paris» — som der sannsynligvis i gammel tid har ligget en stokkebro over, for på østsiden er der ennå spor etter murung av en vei. Muligens har vi her rester etter en ride- og kløvvei fra middelalderen, kanskje dalens eldste vei.

Ennå lenger fremme, hvor dalen begynner å vide sig ut mot kirkegrenden, ligger prestegården *Reberg*. Høit oppe i åsen ovenfor den ser vi *Rebergsgjelom*, en liten svartbrent stue, også et av dalens gamle hus.

På vestsiden av elven langs nyveien finner man selvfølgelig også mange av dalens største gårder, *Grindal* ved Grana f. eks., som ser rent mektige ut frempå sine bakkekanten, og rett som det er

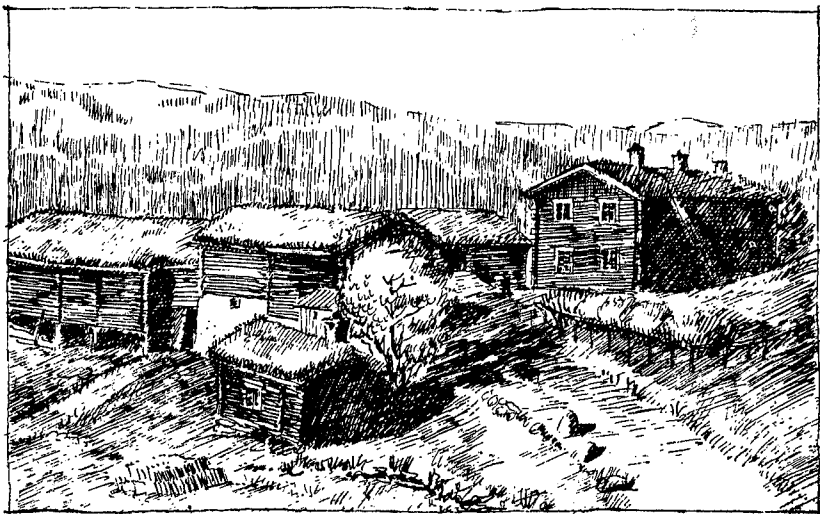

passerer en en av de mange små kvernbekker hvor man ennå ser enkelte av de små grå eller svarte kvernhus, hvor så mangen en sekk mel er malt gjennom tidenes løp. Men ennå maler rennebyggene mel og korn innen bygden, og om deres hjemmemalte havregryn ikke ser fullt så fine ut som dem vi kjøper i byen, så smaker det til gjengjeld havre av dem.

På vestsiden legger man også merke til *Lund* og *Rishaugen*, hvor oberstløytnant Rogert skal ha opført stuebygningen i slutten av 18. århundre. Der skal ennå være igjen en del gamle veggmalerier.

Straks sønnenfor kommer man til *Haugen*, hvor de gode gamle dager er representert ved en stall fra omkring 1800, men dens form er som på ennå eldre stallbygninger i dalen. Den har nemlig en annenetasje med et utoverheng som minner om ennå eldre tiders sval. Som den står der minner den om den tid da hesten var like fin som bilen i våre dager.

I Volla grenden på elvens østside ligger *Rennebu kirke* og peker med sitt svarte spir forbi de grønne lier op imot den blå himmel. Kirken er en Y-kirke, d. v. s. den har et Y-formet grunnplan. I

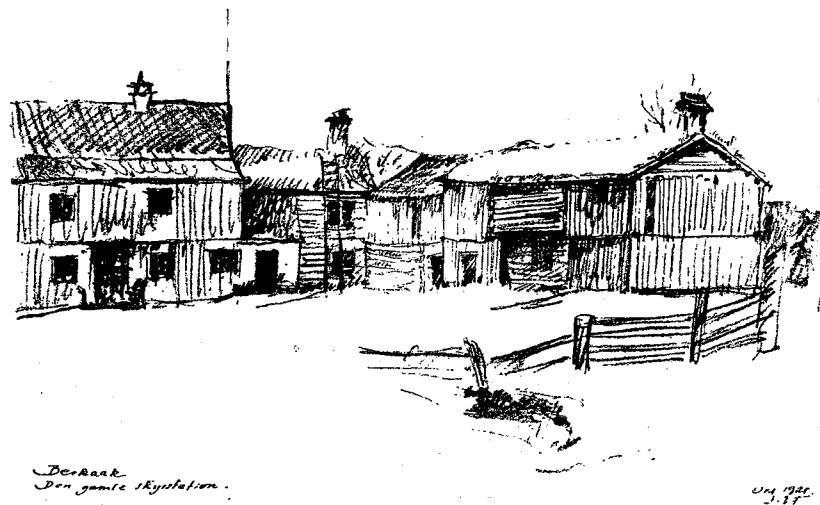

Kosberg. Den eldste gård i Rennebu.
Efter tegning av arkitekt Tverdahl.

denne tid blev der bygget en del kirker med lignende plan, og av dem gjenstår nu foruten Rennebu, Tydalen, Budalen og Holmestrand kirker. Horg kirke, som var nøiaktig søsterkirke til Rennebu, blev revet ned i 1880-årene. Rennebu kirke, som er liten og hyggelig, er dessverre i senere tid blitt utskjemt med altfor mange og store vinduer. Av gammelt inventar har kirken enu i behold altertavle og prekestol samt et merkelig krusifiks fra middelalderen. Selve krusifikset er overmalt, mens korset, som skriver sig fra 1450-årene, enu har sine oprinnelige farver.

Når man fremdeles fortsetter sydover passerer man på østsiden av elven Uv eller Uf, der som før nevnt har mistet sin «Jutulstugu», og kommer til *Øvre Hol*, hvor den kjente Holsbjørka stod. Her står på vestsiden av elven like ved veien en bautasten uten innskrift; man mener at dalens gamle vei over Brattset har kommet ned her. Hvorvidt det kan være den samme som er omtalt ved Merk, ja se det —?

Efter å ha strevet oss op bakkene ved Eggen, passerer vi *Kosberg*. Av Kosberggårdene merker vi oss *Litj-Kosberg*, som sies å være bygdens eldste gård. Den ligger på en fremspringende rabb

Berkåk
Den gamle skyssstasjon.

1892

i den bratte li. Bur-rekken ligger øverst i bakken, så stuebygningen og nederst fjøset — en meget effektivt plasering.

På *Berkåk skyssstasjon* har mangen reisende og sammes hest pustet ut efter farten opover eller nedover de bratte bakker. Her er forøvrig de gamle bygninger fjernet eller modernisert. Fra Berkåk ser vi Orkla langt nede i dalbunnen og et par små husklynger i skoglien på elvens annen side. Det er *Ytterhuskrokan*, hvor der er gode gamle hus. Her i Krokan bodde for vel en menneskealder siden en treskjærer som var spesialist i skjæring av «skåp» og «klokkskåp». Skjæringen var hans kvelds- og fristundsarbeide, og bygdefolket bragte ofte dører langveis fra for å få dem skåret av ham.

På *Skamferseter*, ovenfor jernbanen på Orklas østside, er der et forfallent ildhus. Engang har det nok vært beboelseshus, det ser man av et primitivt loft som stikker frem i vel mannshøide — altså en «halvhjell» eller «hemsedal». Men det merkelige ved stuen er at stokkenes profilering er akkurat som «Jutulstugun», og man får en mistanke om at de gamle jutuler har vært elskelige nok til å lære menneskene sin kunst. Kanskje det har vært ham som bar det kristelige navn Markus.

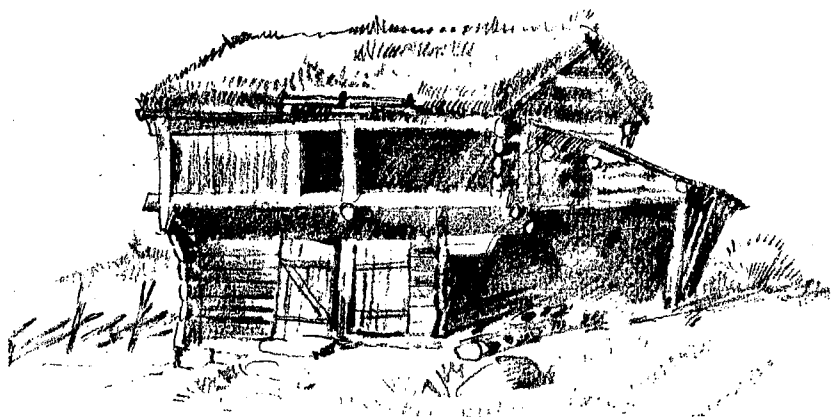
Ved Berkåk kan man ta av på en sidevei som fører til Brattset-

grenden og videre til Grytdalen. På *Brattset* bodde der i 1840—50-årene en meget begavet mann, Sjur Brattset. Han var selvlært astronom, og man har ennå på Brattset en del av hans boksamling, hvoriblandt det finnes adskillige tyske bøker, så man forstår at det ikke bare var stjernekikeri den mann forstod. Han var forresten også en dyktig kleberstenshugger.

På *Gissenås* finner man dalens eldste stall, antagelig fra omkr. 1600-årene. Den har den samme utoverhengende annenetasje som den før omtalte på Haugen. Her er imidlertid utoverhenget en *sval*.

Grytdalen var før mere opdyrket enn nu, da den nærmest må kalles en seterdal; men her er da noen fastboende og her er plass for nybyggere. Her har også en sønn av den kjente Oslo-advokat Sam. Johnson slått sig ned og driver en anelig gård. Han har lagt mangt et tungt dagsverk ned her, men så ser han også frukter av sitt arbeide.

Alt i alt er Rennebu en bygd som det svarer sig å stifte nøiere bekjentskap med, og med nutidens veier og befordringsmidler er det lett å komme dit. Men la oss være takknemlige for at adkomsten ikke var like lett i 1870—80—90-årene; hadde den det vært, hadde vi sikkert ikke nu funnet alle de interessante gårdsanlegg og bygninger som ennå er tilbake og minner om gammel tid.

Fra Gissenås.

„SETER-IDYLLER“ FRA TYDAL

AV OLA STUGUDAL

På søndre side om Stugusjøen ligger en liten enslig seter, Møbekkvollen. Dit drog en sommer i 1780-årene Lars Eriksen Stugudal sammen med en tjenestejente — Stor-Berith — for å slå. Lars var dengang en sprek ungdom på noe over de tyve, stor og sterk som en bjørn. En kveld efterat disse to hadde fått kveldsverden, kom der smygende inn gjennom seterdøren et uhorvelig stort vesen, mere likt et troll enn et menneske. Det støkk i Lars da han fikk se mannen — ja for en mann var det nu allikevel, — og han kom uvilkårlig til å minnes et løfte han hadde gjort for noen få uker siden.

Signalementet passet på en prikk. Det var i St. Hans-helgen — Lars hadde stått på kirkebakken ved Tydals kirke, han hadde hørt oplest en efterlysning efter en slave som var rømt fra Trondhjems slaveri. Denne, som gikk under økenavnet «Blanken», var en storforbryter av verste slags, røver, kvinneskjender og tyv. En sann skrekk for befolkningen og især for seterjentene. I efterlysningen var der advaret mot å gå inn på ham med mindre de var minst fire kraftige karer. Da Lars hørte dette, svingte han sig på helen og sa: «E skull ha fått tak i han e, skull e ti'in for me sjølv!» «Du vart no fill lett — Lars, da lell», bemerket en, man kalte Stor-Græsliingen. «Kanskje du vil kjenne ker pass lett eg e du?» svarte Lars, og dermed røk karene ihop på ryggetak, men denne gang blev Stor-Græsliingen liggende under. Rimeligvis hadde karene styrket motet noe av prestens nektar. For å gjøre reisene til annekset så innbringende som mulig, pleide presten på den tid å